

Dynamisering en juridisering: Het Maastrichts academisch onderwijsstatuut

Citation for published version (APA):

Mols, G. P. M. F. (2006). *Dynamisering en juridisering: Het Maastrichts academisch onderwijsstatuut: Rede rector magnificus prof. mr. G.P.M.F. Mols ter gelegenheid van de 30-ste Dies Natalis*. (1 ed.) Universiteit Maastricht.

Document status and date:

Published: 01/01/2006

Document Version:

Accepted author manuscript (Peer reviewed / editorial board version)

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Dynamisering en juridisering: het Maastrichts academisch onderwijsstatuut

Dames en Heren,

Dertig jaar universiteit Maastricht. Dertig jaar creëren en nemen van kansen. Kansen voor studenten. Kansen voor medewerkers, kansen voor de samenleving, kansen voor de universiteit zelf. We kijken vandaag niet terug alhoewel we dat eenvoudig zouden kunnen doen want in tegenstelling tot de meeste van onze zusterinstellingen zijn ooggetuigen van de oprichting van onze universiteit nog onder ons. Maar zoals onze rechtspsychologen bij herhaling en met overtuiging hebben aangetoond, ooggetuigen kunnen zich vreselijk vergissen. Terugblikken past ook niet bij onze traditie van proactief ageren en reageren. Er is bovendien alle reden om vooruit te kijken want de universiteiten bevinden zich in een transitieperiode. Een periode die gekenmerkt wordt door impulsen die tot grote veranderingen kunnen en zullen leiden wil de hedendaagse universiteit over dertig jaar niet te boek staan als een Jurassic park, interessant voor toeristen en historici maar niet voor studenten, wetenschappers of voor de samenleving.

Met de invoering van het bachelor master stelsel en met de revitalisering van de PhD opleiding hebben de universiteiten een belangrijke verandering doorgemaakt die nog niet helemaal is voltooid. Zo ligt het zeer voor de hand dat de structuur van de universiteit ingrijpend wordt gewijzigd op geleide van de indeling in de drie voor de universiteit kenmerkende cycli: de bacheloropleiding, de master, en de doctorsopleiding. Een ontwikkeling die veel energie zal vragen maar die ook weer nieuwe kansen biedt.

Eveneens kenmerkend voor de transitieperiode is het denken over de betekenis van de universiteit voor de samenleving. Daarbij overheerst het zogeheten valorisatie denken, waaronder ik versta de vraag op welke wijze de universiteit rechtstreeks en zichtbaar kan bijdragen aan de innovatiebehoefte van de samenleving. Ik zeg met nadruk zichtbaar en rechtstreeks, want universiteiten en zeker een universiteit als de onze die zo uitmuntend is in onderwijs, leveren al jaren een grote bijdrage aan de maatschappij door jaarlijks uitstekend opgeleide jongeren af te leveren aan die samenleving. Ook dat is valorisatie van kennis.

De valorisatiegedachte heeft de afgelopen twee jaar een bijzonder sterke impuls gekregen onder meer door het overheidsbeleid om grote sommen geld al dan niet extra ter beschikking te stellen ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek dat in samenwerking dan wel in afstemming met het bedrijfsleven wordt uitgevoerd. Ofschoon de procedures die uiteindelijk hebben geleid tot toekenning van gelden eenvoudig onder de Wet op de Kansspelen kunnen worden gebracht, kan niet worden gezegd dat de achterliggende gedachte geheel van betekenis is ontbloot. Immers het stimuleren van voor de samenleving dienstig onderzoek kan een bijdrage betekenen voor onze economie en kan op termijn zelfs bijdragen aan ons welbevinden. Het gaat hier om meer dan om een incidentele injectie. Het neemt de vorm aan van een infuus met als gevolg dat aanvaard moet worden dat de autonomie van de universiteiten ten aanzien van het onderzoeksbeleid onder druk komt te staan. Op geleide van externe impulsen zullen onderzoeksprogramma's worden omgebouwd, onderzoeksgroepen zullen

noodgedwongen verdergaande samenwerking opzoeken en op den duur wellicht samensmelten, en de universiteiten zullen in toenemende mate elkaars complementariteit opzoeken. Samenwerking zal meer dan nu het geval is de onderlinge concurrentie verdringen. Dat heeft niet alleen te maken met de toenemende behoefte aan de socialisering van het onderzoek, het is ook gewoon een kwestie van overleven in een tijd van de paradox van de terugtrekkende overheid die enerzijds terugtrekkende bewegingen maakt, anderzijds de greep op de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek versterkt.

Het valorisatiedenken concentreert zich vooral op het wetenschappelijk onderzoek. Op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs ontbreken vergelijkbare impulsen. Dat is vanuit het perspectief van scorende overheidsdienaren wel begrijpelijk, maar onaanvaardbaar vanuit het belang van kwalitatief hoogstaand onderwijs, zowel voor de samenleving als geheel als voor de individuele student. Ik refereerde al aan de belangrijke bijdrage die de universiteiten aan de samenleving leveren door hoogwaardige opleidingen te ontwikkelen en aan te bieden.

Dergelijke impulsen zijn nodig om tijdig te kunnen inspelen op de veranderende behoeften van de samenleving en de student.

...De bachelorinstroom zal verder regionaliseren en daarmee komt de samenwerking met het hoger beroepsonderwijs nog sterker in beeld om aldus bij te dragen aan vereenvoudigde in- en doorstroom van studenten, opdat ook langs die route kansen worden geschapen. Die samenwerking zal tevens bijdragen tot de aanscherping van het onderscheid tussen hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. De masteropleidingen kennen een voortgaande trend van internationalisering, zowel wat betreft inhoud als instroom van studenten. Dat geldt ook voor de PhD opleidingen die in Maastricht aanmerkelijk meer onderzoekers met name ook van buitenlandse afkomst zal kennen dan thans het geval is. En er is een vierde cyclus, namelijk die van het levenlang leren met name voor alumni van onze universiteit. Zij zullen onder meer met behulp van nieuw ontwikkelde technieken worden gefaciliteerd in het bijhouden van kennis. Aldus ontstaat het beeld van een viertal te onderscheiden groepen van lerenden die door onze universiteit moeten worden bediend: de bachelorstudenten, de masters die relatief kort aan de universiteit verblijven, de PhD studenten en de leven lang lerende alumni. Daarnaast is er aandacht voor de aansluiting tussen het secundaire onderwijs en de universiteit. Wij zullen investeren in het ontwikkelen van evidence based onderwijsmethodieken die zullen bijdragen aan een aanmerkelijke verbetering van de effectiviteit van het leren en die de aansluiting met het wetenschappelijk onderwijs zullen vereenvoudigen. Deze op de wetenschappelijke bestudering van het functioneren van het brein in relatie tot leren gebaseerde benadering zal uiteindelijk ook binnen de universiteit zijn vruchten gaan afwerpen....

In toenemende mate moet in het vraaggestuurde onderwijs rekening worden gehouden met door de student reeds opgedane competenties, kennis en inzicht. Zeker ook als de invoering van de bachelor-master structuur resulteert in een belangrijke uitstroom van bachelor-alumni die pas na het opdoen van enige jaren werkervaring een masteropleiding gaan volgen. Dat vereist maatwerk zowel naar vorm als inhoud. Het academisch

onderwijs moet mensen afleveren die niet alleen kritisch kunnen denken, maar die ook in staat zijn daadwerkelijk bij te dragen aan de oplossing van maatschappelijke problemen onder meer door nieuwe kennis te genereren. Daartoe kan een brede multidisciplinaire academische vorming in belangrijke mate bijdragen, in combinatie met interactief, collaborative learning, aangevuld met intensieve leerbegeleiding, mede met het oog op de toenemende vrijheid om zelf het leertraject samen te stellen.

...Dankzij de Maastrichtse traditie van de flexibele mede op innovatie gerichte onderwijsorganisatie is het mogelijk relatief eenvoudig op de nieuwe eisen ten aanzien van het wetenschappelijk onderwijs in te spelen....

Naarmate de eisen die worden gesteld aan het universitair onderwijs in relatie tot de ontplooiing van de student, hoger worden, mag ook van de student meer worden verwacht, terwijl daarnaast voldoende ruimte moet zijn voor de academie om afscheid te nemen van die studenten die niet bereid zijn om aan de redelijke eisen van de academische gemeenschap te voldoen.

Er is een nieuwe wet op het hoger onderwijs en onderzoek aanstaande. De inhoud van die wet kan niet worden gezien als een serieuze impuls voor de dynamisering van het wetenschappelijk onderwijs. De leerrechten, die eigenlijk leerplichten zijn, kunnen zelfs contraproductief werken aangezien zij – vergeeft u mij de perfide gedachte - een aansporing zijn om studenten zo lang mogelijk in huis te houden teneinde het geld te laten instromen. Het niet langer in de wet opnemen van regels omtrent de organisatie van de universiteit heeft uit oogpunt van onderwijskwaliteit al evenmin een belangrijke meerwaarde. Dat de decaan uit de wet verdwijnt is al moeilijk te aanvaarden, maar dat ook het instituut van rector magnificus de status van uitstervende diersoort heeft gekregen, is natuurlijk een ernstige omissie.

Meer in het algemeen moet worden vastgesteld dat de nieuwe wet deregulering nastreeft ten gunste van de autonomie van de universiteit, maar tegelijkertijd moet onder ogen worden gezien dat de introductie van de zorgplichten voor kwalitatief hoogstaand onderwijs en onderzoek, naast de overige inhoud van de wet, de universiteiten aanmerkelijk belast. Feitelijk hebben we te maken met een proces van gedecentraliseerde juridisering van het wetenschappelijk bedrijf. Veel regels en reglementen zullen moeten worden vervaardigd of aangepast en de praktijk zal leren dat het aantal beklag- en beroepszaken zal toenemen. Alle energie die daar in gaat zitten, gaat opnieuw ten koste van het primair proces.

Tegelijkertijd kan, mits juist toegepast, deze juridisering bijdragen aan de dynamisering van het onderwijs. De zorgplicht voor kwalitatief goed onderwijs kan worden geconcretiseerd in een Maastrichts academisch onderwijsstatuut. Dat statuut biedt de grondslag voor het onderwijscontract tussen universiteit en student, en moet dus inzicht geven in de doelstellingen van de universiteit op het gebied van het onderwijs in de hiervoor onderscheiden verschillende fasen en inzicht op welke wijze die doelstellingen worden bereikt, het moet duidelijk maken welke rendementen worden nagestreefd en welke zijn behaald, en het statuut moet op overtuigende wijze de onderwijsfilosofie en -methodiek beschrijven. De basisrechten en -plichten van de student worden eveneens in

het onderwijsstatuut neergelegd en moeten nader worden geconcretiseerd in de diverse onderwijs- en examenregelingen. Het academisch onderwijsstatuut dient een vierledig doel: het eerste doel is aan te geven waar de universiteit op het terrein van het onderwijs voor staat. Daarmee wordt tevens de informatie verschaft die de student nodig heeft om tot een weloverwogen keuze te komen. Het tweede doel is het afleggen van verantwoording aan eenieder die daar belang bij heeft doordat mede aan de hand van het statuut kan worden nagegaan of de instelling doet wat zij zegt te doen. Het derde doel is de institutionalisering van de dynamisering van het onderwijs. Juist door het statuut niet als een statisch instrument te beschouwen maar te zien als dynamisch en veranderlijk, kan de voortdurende aandacht voor de grondslagen en de uitvoering van het onderwijs bijdragen tot verbetering van de kwaliteit. En tot slot heeft het statuut tot doel om mogelijk te maken wat de wetgever heeft laten liggen, zoals vergaande internationale samenwerking op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs. Joint programs en joint degrees zijn enkele voorbeelden van veranderingen die dringend geaccommodeerd moeten worden, naast internationale visitatie en accreditatie. Aldus worden nieuwe perspectieven geboden en nieuwe kansen geschapen.

Dames en heren,

Ik begon met het creëren van kansen. Kansen voor de student, kansen voor de medewerker, kansen voor de universiteit en kansen voor de samenleving. Voor ons ligt een toekomst die juist op het terrein van het scheppen van kansen uitdagend is. Die stimulans omzetten in reële mogelijkheden ter verbetering van onze samenleving, is de uitdaging die wij aan onszelf verplicht zijn en die de Universiteit Maastricht ook na dertig jaar blijft aangaan.

Ik heb gezegd!

Met dank aan Dr.Ir.J.Ritzen en Dr. N.Bos voor hun commentaar op een eerste versie.

Zie voor verdere verdieping: Rowley, Lujan en Dolence: Strategic Choices for the Academy, San Francisco 1998

P.Ramsden: Learning to lead in higher education, Londen 1998

D.Bok: Universities in the market place, Princeton, 2003

J.Jolles: Eindrapport NWO-commissie Jolles: Leer het brein kennen, NWO, mei 2005